

FREEDOM OF EXPRESSION AND PROFESSIONAL SECRECY IN THE LAWYER PROFESSION

Constantin Ioan Gliga

Assist. Prof., PhD

Oana Șaramet

Assist. Prof., PhD, "Transilvania" University of Brașov

Rezumat: Reglementările naționale, europene și internaționale consacără două principii fundamentale ale exercitării profesiei de avocat, anume libertatea și independența în exercitarea acestei profesii, inclusiv cât privește apărarea și consilierea clientului său. Însă, aceleași reglementări impun avocatului a respecta secretul profesional și confidențialitatea cauzelor care i-au fost încredințate. Așadar libertatea de exprimare a avocatului, ca dimensiune a principiului libertății ce guvernează exercitarea acestei profesii, nu este una absolută, existând limite, restricții impuse prin reglementări legale și care trebuie respectate de acesta. Întrebarea esențială la care vom încerca să răspundem, prin această lucrare, privește întinderea libertății de exprimare a avocatului în exercitarea profesiei sale, respectiv a limitelor, restricțiilor acesteia.

Cuvinte cheie: avocat, libertate de exprimare, secret profesional, jurisprudență, CEDO.

Abstract: Romanian, European and international regulations establish two fundamental principles of the profession of lawyer, namely freedom and independence in practicing of this profession, including as concerns the defending and advising of his client. But the same regulations require to lawyers to respect professional secrecy and confidentiality of cases that have been entrusted to them. Therefore the freedom of expression of lawyers, as one aspect of freedom principle which is governing this profession, is not absolute, there are limits and restrictions imposed by legal regulations to be respected by lawyer. In this paper we'll try to answer to an essential question that regards the extent of lawyer's freedom of expression, and also the boundaries, restrictions in practicing this profession.

Key-words: lawyer, freedom of expression, professional secrecy, jurisprudence, ECHR.

Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată¹, cu modificările și completările ulterioare, și, implicit Statutul din 3 decembrie 2011 al profesiei de avocat, adoptat de Consiliul Uniunii Naționale a Barourilor din România, prin Hotărârea nr. 64 din 3 decembrie 2011², consacră două principii fundamentale ale exercitării profesiei de avocat, anume cel al libertății și cel al independenței, specificând că „profesia de avocat este liberă și independentă”.

De altfel aceste principii sunt recunoscute inclusiv prin documente internaționale și europene. Am putea aminti, astfel, Principiile de Bază ale Rolului Avocatului, adoptate la Congresul al Optulea al Națiunilor Unite despre Prevenirea Crimei și a Tratatul Delincvenților, Havana (Cuba), 27 august-7 septembrie 1990³, care recunoaște caracterul independent al acestei profesii încă din preambulul său, pentru ca prin art.23 să recunoască și avocaților, ca și oricăror altor cetățeni, inclusiv libertatea de exprimare⁴.

De asemenea, libertatea de exprimare este recunoscută la nivelul Uniunii Europene, art.11 din Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene⁵, alin. (1) al acestui articol prevăzând că orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare, libertate ce cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a transmite informații sau idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere.

¹ Această lege a fost republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 98 din 17 februarie 2011.

² Atât Statutul profesiei de avocat cât și Hotărârea prin care acesta a fost adoptat au fost publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 898 din 19 decembrie 2011.

³ A se vedea, în acest sens, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RoleOfLawyers.aspx>, accesat la data de 09.11.2015.

⁴ Apreciem necesar a menționa faptul că recunoașterea libertății de exprimare avocaților, prin acest document, a fost posibilă urmare a consacării prin însăși Declarația Universală a Drepturilor Omului, precum și prin Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice. Astfel, potrivit art.19 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat, art.19 alin. (1) și (2) din Pactul menționat, prevăzând că nimeni nu trebuie să aibă de suferit din cauza opiniilor sale, sens în care i se recunoaște oricărei persoane dreptul la libertatea de exprimare; drept ce cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică, sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa. Declarația Universală a Drepturilor Omului a fost adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, din 10 decembrie 1948, fiind cuprinsă în Rezoluția 217 A/III. România a semnat Declarația la 14 decembrie 1955 când prin R 955 (X) a Adunării generale a ONU, a fost admisă în rândurile statelor membre. Iar Pactul amintit a fost adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966, a intrat în vigoare în martie 1976. România a ratificat Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice la 31 octombrie 1974, prin Decretul nr. 212, ce a fost publicat în B. Of. al României, Partea I, nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

⁵ A se vedea, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene care este, conform prevederilor art. 51 din Tratatul privind Uniunea Europeană (unul dintre cele două tratate componente ale Tratatului de la Lisabona), parte integrantă a Tratatului de la Lisabona din 13 decembrie 2007 de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de Instituire a Comunității Europene, semnat, așadar, la 13 decembrie 2007, dar intrat în vigoare la 01 decembrie 2009, și ratificat de România prin Legea nr. 13/2008, publicată în M. Of., Partea I, nr. 107 din 12 februarie 2008, varianta publicată în JO C 326, 26.10.2012, p. 391-407, accesată la: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=RO>, la data de 09.11.2015.

Consiliul Barourilor și al Societăților de Drept din Europa a adoptat, la rândul său, două documente relevante în domeniu, anume Carta principiilor fundamentale ale avocatului european și Codul deontologic al avocatului european⁶, documente care recunosc atât independența și libertatea de a asigura apărarea și consilierea clientului său, cât și respectarea secretului profesional și a confidențialității cauzelor ce i-au fost încredințate⁷.

Nu în ultimul rând, este necesar a aminti și faptul că și avocatul se bucură de toate drepturile consacrate prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului⁸ (CEDO, s.n.), în condițiile și limitele prevăzute în respectiva Convenție. Astfel, conform prevederilor art.10 paragr. (1) din CEDO, orice persoană, cu atât mai mult avocatul în virtutea rolului pe care acesta îl are în societate, are dreptul la libertatea de opinie și libertatea de a primi sau comunica informații sau idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Cu toate acestea însăși Convenția prevede, în cuprinsul paragr. (2) al aceluiași articol, limitele în care acest drept esențial poate fi exercitat, și anume faptul că exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea

⁶ Consiliul Barourilor și al Societăților de Drept din Europa (CCBE) are drept scop primordial reprezentarea barourilor membre și societăților juridice, indiferent dacă acestea sunt membri deplin, membru-asociat sau observator, în orice problemă de interes comun legată de exercitarea profesiei de avocat, dezvoltarea legii și a practicii judiciare referitoare la supremația legii și administrarea justiției, modificările substanțiale ale legii însăși la nivel european și internațional, conform art. III 1 a. al Statutului CCBE. Codul deontologic a fost adoptat ca și Cod deontologic al avocaților români de către Comisia Permanentă a Uniunii Naționale a Barourilor din România, în 27 octombrie 2007 și a intrat în vigoare la 01 ianuarie 2008. Cele două documente au fost consultate la: http://www.ccbe.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf, accesat la data de 09.11.2015.

⁷ Astfel, potrivit *Principiului a)* din Carta menționată coroborat cu prevederile pct.2.1.1 și 2.1.2. din Codul deontologic, multitudinea îndatoririlor care îi revin avocatului impune o independență absolută a acestuia, scutită de orice presiune, îndeosebi de presiunea derivată din propriile sale interese sau datorată influențelor din afară, independență ce este, de asemenea, necesară atât pentru încrederea în justiție, cât și pentru încrederea în imparțialitatea judecătorului, avocatul trebuind să evite orice prejudiciere a independenței sale și să vegheze la a nu neglija etica sa profesională pentru a-i mulțumi pe clienții săi, pe judecător sau pe terți. Această independență este necesară și în activitatea juridică, și în cea judiciară, sfatul dat de avocat clientului său neavând nici o valoare atunci dacă acest lucru a fost făcut din complezență, din interes personal sau sub efectul unei presiuni din afară. De asemenea, potrivit *Principiului b)* din Cartă și a prevederilor pct.2.3. din Cod, prin însăși natura misiunii sale, avocatul este depozitarul secretelor clientului său și destinatarul comunicărilor de natură confidențială, fără garanția confidențialității, încrederea neputând exista. Prin urmare, secretul profesional este recunoscut ca fiind deopotrivă un drept și o îndatorire fundamentală și primordială a avocatului, iar obligația avocatului cu privire la secretul profesional servește atât intereselor administrării justiției, cât și intereselor clientului. În consecință, aceasta trebuie să beneficieze de o protecție specială din partea statului. Avocatul trebuie să respecte secretul oricărei informații confidențiale de care ia cunoștință în cadrul activității sale profesionale, această obligație nefiind limitată în timp, avocatul impunând-o angajaților săi și oricărei persoane care colaborează cu el în activitatea sa profesională.

⁸ Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cunoscută sub denumirea de Convenția europeană a drepturilor omului, a fost semnată la Roma la 04 noiembrie 1950 și a intrat în vigoare la 03 septembrie 1953, fiind adoptată sub egida Consiliului Europei. România a ratificat această Convenție, prin Legea nr. 30/1994, publicată în M. Of., Partea I, nr. 135 din 31 mai 1994. Textul acestei Convenții a fost amendat, ultima dată, în conformitate cu prevederile Protocolului nr. 14, protocol pe care România l-a ratificat prin Legea nr. 39/2005, publicată în M. Of., Partea I, nr. 238 din 22 martie 2005, protocol intrat în vigoare la data de 01 iunie 2010.

teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești⁹.

De asemenea, la nivel național¹⁰, Statutul profesiei de avocat subliniind, prin art. 6 alin. (1) și (2), ca în baza acestor principii ce definesc statutul profesional al avocatului și garantează activitatea sa profesională, anume libertatea și independența profesiei de avocat, avocatul promovează și apără drepturile, libertățile și interesele legitime ale clienților potrivit legii și statutului, fiind liber să își aleagă, să schimbe și să dispună în tot sau în parte de forma de exercitare a profesiei. De asemenea, având în vedere că libertatea și independența avocatului sunt garantate de lege, conform art.7 alin. (3) din același Statut, în exercitarea profesiei, avocatul nu poate fi supus niciunei restricții, presiuni, constrângeri sau intimidări din partea autorităților sau instituțiilor publice ori a altor persoane fizice sau persoane juridice.

Cât privește secretul profesional, în virtutea prevederilor art. 8 alin. (1) și (2) coroborate cu cele ale art. 9 din Statut, acesta este considerat a fi de ordine publică, avocatul fiind dator a păstra secretul profesional privitor la orice aspect al cauzei care i-a fost încredințată. Mai mult decât atât, avocatul nu poate fi obligat în nicio circumstanță și de către nicio persoană să divulge secretul profesional, neputând fi dezlegat de secretul profesional nici de către clientul său și nici de către o altă autoritate sau persoană, excepțiile fiind consacrate prin alin. (3) al art.8. Potrivit art.9 alin. (1) din același Statut, obligația de a păstra secretul profesional este absolută și nelimitată în timp și se întinde asupra tuturor activităților avocatului, ale asociațiilor săi, ale avocaților colaboratori, ale avocaților salariați din cadrul formei de exercitare a profesiei, inclusiv asupra raporturilor cu alți avocați. Alin. (2) și (3) ale aceluiași art. 9 extind această obligație de a păstra secretul profesional și la persoanele cu care avocatul conlucrează în exercitarea profesiei, precum și la salariații săi, dar și la toate organele profesiei de avocat și salariații acestora cu privire la informațiile cunoscute în exercitarea funcțiilor și atribuțiilor ce le revin.

Secretul profesional al avocatului a fost consacrat în legislația noastră în scopul de a proteja interesele clientului, de a limita la minim controlul din partea autorităților statului asupra datelor

⁹ În același sens sunt și prevederile alin. (3) al art. 19 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, prin care se prevede că exercitarea libertății de exprimare, sub toate componentele sale, comportă obligații și răspunderi speciale, motiv pentru care poate fi supusă anumitor limitări care trebuie, însă, stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare fie pentru respectarea drepturilor sau reputației altora, fie pentru apărarea securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice.

¹⁰ A se vedea în acest, av.dr. Gh. Florea, *Aspecte privind actualitatea apărării valorilor promovate prin Legea de organizare și exercitare a profesiei de avocat (I)*, articol publicat pe site-ul juridice.ro, <http://www.juridice.ro/319398/aspecte-privind-actualitatea-apararii-valorilor-promovate-prin-legea-de-organizare-si-exercitare-a-profesiei-de-avocat-i.html>, accesat la 06.11.2015.

și informațiilor schimbate între client și avocatul acestuia în scopul asigurării unui cadru în care avocatul să-și poată îndeplini în mod efectiv rolul său principal, și anume apărarea drepturilor și intereselor clientului. Legiuitorul a considerat, pe bună dreptate, că nu se pot crea premisele unei apărări efective de către avocat în lipsa unui cadru legal care să protejeze confidențialitatea relației avocat-client, relație care trebuie să se manifeste într-un climat de deplină încredere între cele două părți. Secretul profesional are astfel un caracter mixt, el fiind în același timp atât o obligație a avocatului față de clientul său cât și un drept al acestuia față de orice altă persoană, organ sau autoritate a statului.

Așadar, reglementările legale în vigoare, consacră atât libertatea avocatului în exercitarea profesiei, inclusiv sub dimensiunea libertății de exprimare, cât și obligația acestuia de a păstra secretul profesional, evident exercitarea acestei libertăți, respectiv respectarea obligației menționate fiind supuse unor limitări și condiționări, prevăzute, de asemenea, de reglementările legale în vigoare.

Respectarea și, implicit, păstrarea secretului profesional presupun, în principiu, astfel precum am specificat și în cele ce preced că „avocatul este dator să păstreze secretul profesional privitor la orice aspect al cauzei ce i-a fost încredințată, cu excepția cazurilor prevăzute expres de lege”. Cu alte cuvinte atât Legea nr.51/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare cât și Statutul profesiei de avocat, odată cu consacrarea dreptului la libertate al avocatului instituie și această limită specială de exercitare a acestui drept prin punerea pe primul plan a interesului superior al clientului.

Se pune, însă, întrebarea, în mod just, în ce mod afectează această obligație de păstrare a secretului profesional libertatea de exprimare a avocatului și dacă nu cumva autorității sau instituții ale statului ar putea ca, sub pretextul impunerii cu orice preț a acestei obligații în sarcina avocatului, să cenzureze și să limiteze folosirea de către acesta a celor mai potrivite metode prin care avocatul ar putea apăra drepturile și interesele clientului său. Având în vedere că, în raport cu relația avocat-client, obligația păstrării secretului profesional este instituită în principal pentru protejarea interesului particular al clientului, în virtutea libertății acestuia de a dispune de drepturile pe care legea i le conferă, putem afirma, fără nici o urmă de îndoială că acesta, clientul, este cel care are inclusiv dreptul de a-l „elibera” pe avocat de această obligație.

Această obligație ce incumbă avocatului și nu numai s-a apreciat, în doctrină, că „se situează între garantarea demnității persoanei și a confidențialității informațiilor, pe de o parte, și garantarea de manieră colectivistă a intereselor sociale, pe de altă parte”¹¹.

¹¹ L. Dănilă, *Organizarea și exercitarea profesiei de avocat*, Editura C.H. Beck, București, 2007, p. 64.

În literatura de specialitate s-a mai arătat ca „prin însăși natura misiunii sale, avocatul este depozitarul secretelor clientului și destinatarul comunicărilor de natură confidențială [...] prin urmare, secretul profesional este recunoscut ca fiind deopotrivă un drept și o îndatorire fundamentală și primordială a avocatului”¹², subliniindu-se astfel reglementările ce se regăsesc atât la nivel național cât și european.

Doctrina califică această îndatorire de natură deontologică, drept „o limitare a independenței avocatului”¹³, dar care nu se poate a nu fi consacrată chiar la nivel primar, prin legea de organizare a profesiei de avocat.

Pe de altă parte, avocatul trebuie să dispună de o independență totală față de puteri și să fie la adăpost de amenințări întrucât exercitarea liberă a drepturilor apărării este o garanție majoră a libertății individuale, motiv pentru care protejarea corespondenței și cabinetului acestuia este de o importanță capitală¹⁴. Astfel, în doctrina și jurisprudența europeană se subliniază că atât cât privește corespondența este asigurată o protecție globală ce privește nu doar scrisorile care fac obiectul secretului profesional, dar și corespondența prin mijloace moderne de comunicare¹⁵, pentru ca în ceea ce privește cabinetul avocatului, deși nu mai este considerat inviolabil, o percheziție efectuată în cabinetul unui avocat poate constitui o încălcare a art. 8 din CEDO, măsura neputând impieta secretul profesional într-un grad care ar releva o disproporție incompatibilă cu Convenția¹⁶.

Cât privește libertatea de exprimare, aceasta este „una dintre cele mai vechi libertăți cetățenești, o libertate de tradiție”¹⁷ și reprezintă, astfel precum este reglementat prin art. 30 din Constituția României, republicată, „posibilitatea omului de a-și exprima prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, gândurile, opiniile, credințele religioase și creațiile spirituale de orice fel”¹⁸. Dar, ne permitem a ne întreba, oare un avocat se poate bucura pe deplin de această libertate, mai ales atunci când este constrâns să respecte obligația ce-i incumbă de a păstra secretul profesional?

Dintre toate drepturile și libertățile garantate de Convenția europeană a drepturilor omului și de Protocoalele sale adiționale, numai cu privire la libertatea de exprimare, art.10 paragr. (1) dispune că exercitarea ei comportă îndatoriri și responsabilități, însă nu trebuie a se pierde din

¹² E. Poenaru, C. Murzea, *Reprezentarea în dreptul privat*, Editura C.H. Beck, București, 2007, p. 207.

¹³ I. Leș, *Organizarea sistemului judiciar, a avocaturii și activității notariale*, Editura Lumina Lex, București, 1997, p. 239.

¹⁴ J.-F. Renucci, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Editura Hamangiu, București, 2009, p.289.

¹⁵ Idem, p. 290.

¹⁶ Idem, p. 290-291.

¹⁷ I. Muraru, E. S. Tănăsescu, coordonatori, *Constituția României. Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 291.

¹⁸ Ibidem

vedere că orice asemenea limitare trebuie să îndeplinească exigențele prevăzute în al doilea paragraf al acestui text¹⁹. În consecință, aceste limitări ale libertății de exprimare nu se justifică prin ele însele, având menirea de a contribui la aprecierea necesității eventualei ingerințe a autorității publice în exercițiul ei²⁰. Astfel, CEDO a apreciat că atunci când un avocat face declarații publice, mai ales în presă²¹, are obligații și responsabilități specifice, putându-se vorbi despre o veritabilă obligație de rezervă²².

La nivel european, libertatea de informare – componentă a libertății de exprimare – nu se definește prin conținutul, calitatea sau importanța informației, ci prin modalitatea de formulare a acesteia, intrând în joc de îndată ce informația, indiferent de natura ei – economică, profesională sau artistică, împrumută un suport destinat să o facă publică²³. Se apreciază, de asemenea, având în vedere nu doar prevederile art. 10 din CEDO, ci și reglementările internaționale, că libertatea de informare este singurul drept proclamat ca trebuind să fie exercitat „fără a se ține seama de frontiere”²⁴, ceea ce presupune că statele au nu doar obligația de a nu îngradi libertatea de a primi și de a comunica informații, ci și obligația de a asigura libertatea de circulație a informației²⁵. În consecință, art.10 din CEDO creează în sarcina statului o obligație pozitivă de a proteja libertatea de expresie împotriva atingerilor aduse acestuia chiar de către persoane private²⁶.

Rezerva generală de ordine publică, prevăzută de art.10 din CEDO, dar și de art.19 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, organizează regimul de principiu al restricțiilor aduse libertății de expresie, fiind recunoscute trei categorii de restrângeri ale exercițiului acestei libertăți: pentru a proteja interesul general, pentru a proteja alte drepturi individuale, dar și pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești²⁷. Fiind vorba despre excepții acestea sunt, evident, de strictă interpretare și aplicare, trebuind să fie clară și posibil a fi dovedită necesitatea acestor măsuri restrictive și respectarea principiului proporționalității.

Sintetizând din practica acestei Curți, se poate aprecia că „libertatea de exprimare nu poate fi exercitată dincolo de orice limite”²⁸, limitele acestei libertăți presupunând: exercițiul acestei

¹⁹ C. Bârsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, Vol.I. Drepturi și libertăți*, Editura C.H. Beck, București, 2005, p. 764-765.

²⁰ Idem, p. 765.

²¹ Comis. EDH, 1 octombrie 1984, nr. 10414/1983, R.S. et Z c/Suisse, DR nr. 40, p.214, citată în C. Bârsan, *op. cit.*, p. 766.

²² C. Bârsan, *op. cit.*, p. 766.

²³ F. Sudre, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 353.

²⁴ Idem, p. 354.

²⁵ Ibidem

²⁶ F. Sudre, *op. cit.*, p. 355.

²⁷ F. Sudre, *op. cit.*, p. 356.

²⁸ Idem, p. 763.

libertăți luându-se în considerare existența unor îndatoriri și libertăți; acest exercițiu poate fi supus unor formalități, condiții, restricții sau sancțiuni, recunoscându-se, astfel, statelor posibilitatea a exercita anumite ingerințe în exercițiul acestei libertăți; însă aceste ingerințe trebuie să îndeplinească anumite condiții prevăzute de textul Convenției, anume: să fie prevăzute de lege, să urmărească un scop legitim, să fie necesare într-o societate democratică, să fie proporționale cu scopul urmărit prin producerea acestora²⁹.

Prin organele sale, CEDO a apreciat că prin informație se înțeleg faptele și știrile brute sau chestiunile de interes general care generează dezbatere publică prin intermediul presei, dar și informațiile „produse” în mod deliberat, precum sunt programele de radio și televiziune, sau muzică ușoară și mesajele publicitare, sau discursul comercial destinat promovării unui produs sau serviciu, acoperind și exercitarea dreptului la apărare de către avocat sau sfera învățământului³⁰.

Pe de altă parte, vorbind despre libertatea presei ca dimensiune a libertății de exprimare, aceasta este atât de importantă într-o societate democratică încât poate justifica, într-o oarecare măsură, punerea în discuție a autorității și imparțialității justiției pe un ton polemic, chiar agresiv³¹, totul rezumându-se la o problemă de echilibru, statul neputând limita toate formele dezbaterii publice asupra chestiunilor aflate pe rolul instanțelor³².

Deși avocații au un rol la fel de important în cadrul unei democrații ca și jurnaliștii, forța libertății de exprimare a celor dintâi contrastează cu cea a celor din urmă care nu dispun decât de o libertate de „gradul al doilea”, CEDO dând o atenție deosebită limitelor libertății de exprimare a apărătorilor³³, sens în care au apreciat că libertatea de exprimare trebuie să fie compatibilă cu contribuția adusă de avocați încrederii în serviciul public al justiției³⁴.

În ceea ce privește garantarea dreptului la libertate de exprimare a avocatului în România putem remarca prevederile art. 7 alin. (5) din Statutul profesiei, care prevede că avocatul nu răspunde penal pentru susținerile făcute oral sau în scris în fața instanțelor de judecată, a altor organe de jurisdicție, a organelor de urmărire penală ori a altor autorități, dacă aceste susțineri sunt în legătură cu apărarea și sunt necesare stabilirii adevărului. Din acest punct de vedere putem afirma că situația avocatului român este poate chiar mai bună decât cea a avocaților din alte state

²⁹ Idem, p. 764 și următoarele.

³⁰ Idem, p. 353.

³¹ CEDO, 24 februarie 1997, De Haes și Gijssels c. Belgia, pct. 37 și următoarele, *Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului. Culegere selectivă*, Editura Polirom, Iași, 2000, pp. 537-540.

³² J.-F. Renucci, *op. cit.*, p. 201.

³³ Ibidem

³⁴ CEDO, 20 mai 1998, Schöpfer c. Elveția, pct. 33 și 34, consultată la

europene, dacă avem în vedere cazurile soluționate în defavoarea acestora de către CEDO în cauze precum: Fuchs contra Germaniei – Decizia din 27 ianuarie 2015 sau Kincses contra Ungariei – Decizia din 27 ianuarie 2015.

În calitatea lor de auxiliari ai justiției, avocații trebuie, în mod natural, să contribuie la buna funcționare a justiției și la încrederea pe care aceasta trebuie să o inspire³⁵, fără ca libertatea lor de exprimare să fie afectată sau, mai grav, suprimată. Așadar, un echilibru trebuie asigurat inclusiv între dreptul publicului de a fi informat asupra chestiunilor care privesc funcționarea puterii judecătorești, imperatiile bunei administrări a justiției și demnitatea profesiei de om al legii³⁶, CEDO statuând că numai în mod excepțional o limită adusă libertății de exprimare a avocatului apărării poate apărea ca necesară într-o societate democratică, fie și prin intermediul unei sancțiuni penale ușoare³⁷.

Spre deosebire, în cauza Fuchs contra Germaniei³⁸, CEDO a statuat că sancționarea penală și administrativă a unui avocat sub acuzația că ar fi defăimat un expert numit de procuratură, în timp ce reprezenta un client, nu încalcă drepturile sau libertățile consacrate de Convenție sau de Protocoalele acesteia³⁹.

³⁵ J.-F. Renucci, op. cit., p. 202.

³⁶ Ibidem

³⁷ CEDO, 21 martie 2002, Nikula c. Finlanda, pct. 55, consultată la

³⁸ CEDO, 27 ianuarie 2015, Fuchs c. Germania, pct. 33-43, consultată la

³⁹ În speță, domnul avocat Fuchs a afirmat că un expert privat, mandatat de către procuror pentru a decripta fișiere de date ridicate în urma unei percheziții informatice de pe computerul unei persoane acuzate că ar fi descărcat pornografie infantilă, ar fi manipulat înregistrările pentru a obține rezultatele vizate de procurori, și, mai mult decât atât, că firma a cărui angajat era expertul avea un interes personal în obținerea unor anumite rezultate. În motivarea susținerilor sale domnul avocat Fuchs a susținut că metodele pe care expertul le folosește în realizarea lucrării ar trebui să fie transparente și stabilite înaintea demarării expertizei, în caz contrar neputând accepta respectiva lucrare ca fiind o expertiză independentă. Concluzia domnului Fuchs asupra expertizei în cauză a fost următoarea: „Compania privată de expertiză are un interes personal considerabil în rezultate de succes, indiferent dacă rezultatele sunt corecte sau sunt constatări după obiect de investigație, care conține rezultatul dorit” [CEDO, 27 ianuarie 2015, Fuchs c. Germania, pct. 42, consultată la

Cu toate acestea jurisprudența mai recentă a CEDO, prin Decizia pronunțată la data de 23 aprilie 2015 de către Marea Cameră a Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza *Morice* contra Franței⁴⁰ a confirmat dreptul avocatului la liberă exprimare în presă pentru apărarea clientului său. În acest caz, avocatul Olivier Morice a sesizat CEDO ca urmare a faptului că a fost condamnat de către justiția franceză pentru afirmații făcute în presă cu privire la doi magistrați, afirmații prin care avocatul a pus la îndoială imparțialitatea acestora. Cazul care a fost pus în discuție în presă era cel al morții judecătorului francez Bernard Borrel, petrecută în Djibouti.

În legătură cu acest caz, pornind de la deciziile celor doi judecători de instrucție în cursul procedurilor judiciare din Franța, domnul avocat Morice i-a acuzat pe aceștia de complicitate cu justiția djiboutiană pentru a favoriza teoria sinuciderii judecătorului Borrel, teorie susținută de procurorul general din Djibouti. Acuzațiile s-au bazat pe faptul că acei doi magistrați francezi au refuzat în mod constant să desfășoare activitățile solicitate de avocatul Morice, în calitatea acestuia de apărător al văduvei victimei. În final, după ce cercetările în cazul Borrel au fost preluate de către alți magistrați, teza asasinatului a fost probată, confirmând astfel susținerile avocatului Morice.

Însă, domnul Morice a fost sancționat, inițial, de Tribunalul de mare instanță de la Nanterre, printr-o sentință din 4 iunie 2002, prin care, cu privire la sancțiune, a fost luată în considerare profesia de avocat a reclamantului, dar și faptul că, drept urmare, acesta nu putea să „nu cunoască semnificația și gravitatea unor comentarii complet imprudente”, considerând adecvată „sancționarea unei asemenea abateri de natură penală printr-o amendă în quantum suficient de mare”. Instanța l-a condamnat pe reclamant la o amendă de 4.000 de euro (EUR) și la plata în solidar cu ceilalți pârâți, fiecăruia din cei doi judecători în cauză, a sumei de 7.500 EUR cu titlu de daune-interese, plus plata a 3.000 EUR cheltuieli de judecată. De asemenea, instanța a dispus

sesizare a autorității responsabile de inițierea procedurilor de examinare a competenței profesionale a judecătorului care a oferit soluția atacată, considerându-l pe acesta incompetent profesional și că îl detestă pe pârât. Ca rezultat al acestui demers, instanța de apel s-a adresat Baroului din care făcea parte avocatul respectiv și a solicitat punerea în mișcare a acțiunii disciplinare împotriva acestuia, acțiune ce a dus la sancționarea avocatului de către comisia de disciplină care a considerat că limbajul folosit la adresa instanței este inacceptabil și că prejudiciază reputația profesiei de avocat. După epuizarea tuturor căilor de atac, atât pe cale administrativă cât și judiciară potrivit dreptului maghiar, domnul avocat Kincses s-a adresat cu plângere la CEDO, susținând că i-a fost încălcat dreptul la liberă exprimare consacrat în art. 10 din Convenție. Decizia luată de Curte în această cauză a fost de a respinge plângerea, considerându-se că, pe de o parte, motivele invocate de Colegiul disciplinar și de instanțele maghiare au fost suficiente și pertinente pentru a justifica limitarea dreptului la liberă exprimare în condițiile paragr. (2) al art. 10, iar, pe de altă parte, sancțiunea aplicată (într-un quantum care nu a fost excesiv) nu a fost disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit. Concluzia CEDO a fost că, în acest caz, interferența autorităților poate fi considerată necesară într-o societate democratică pentru a proteja sistemul judiciar, în sensul prevăzut de art. 10 paragr. 2 al Convenției. *Kincses c. Ungaria*, 01 iunie 2015, pct.39-43, precum și pct.6, consultată la [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-150673#{\"itemid\":\[\"001-150673\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-150673#{\), la data de 09.11.2015.

⁴⁰ CEDO, *Morice c. Franța*, 23 aprilie 2015, consultată la [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154265#{\"itemid\":\[\"001-154265\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154265#{\), la data de 09.11.2015.

și publicarea unui anunț în ziarul Le Monde, costul căruia urma să fie suportat de către pârâți. Reclamantul, copârâții, cei doi judecători având calitate de parte civilă și procurorul au atacat sentința în apel, iar, în urma ședinței publice din 30 aprilie 2008, Curtea de Apel Rouen, printr-o sentință din 16 iulie 2008, a menținut respingerea tribunalului de mare instanță din Nanterre cu privire la obiecția de imunitate. De asemenea, în cazul reclamantului, au fost menținute și condamnările pârâților pentru complicitate la calomnia publică a funcționarilor publici, instanța dispunând plata unei amenzi de 4.000 EUR și a menținut daunele-interese în cuantum de 7.500 EUR acordate fiecărui judecător, care să fie plătite în solidar de către pârâți, precum și publicarea unei note în cotidianul Le Monde. Cât privește cheltuielile de judecată, instanța a dispus celor trei pârâți să plătească 4.000 EUR judecătorului L.L., iar reclamantul să plătească singur 1.000 EUR d-nei Judecător M. În decizia din 10 noiembrie 2009, Curtea de Casație, în cele din urmă reunită cu un complet de zece judecători, a respins recursurile pe chestiuni de drept, după ce reclamantul, cei doi copârâți și d-na Judecător M. au atacat sentința Curții de Apel cu recurs invocând anumite aspecte legate de interpretarea legii⁴¹.

Prin Decizia pronunțată în cauza *Morice contra Franței*, relativ la drepturile invocate de avocatul francez în susținerea cauzei sale, Curtea a statuat următoarele⁴² că în ceea ce privește dreptul avocaților de a-și apăra clienții prin intermediul presei, jurisprudența Curții rămâne constantă în sensul în care trebuie făcută o distincție între afirmațiile făcute de avocat în instanță, caz în care se justifică un grad ridicat de toleranță la critică, și afirmațiile făcute în orice alt context, caz în care avocații trebuie să evite comentariile care ar putea reprezenta un atac personal gratuit, fără legătură cu realitatea cazului. Pe de altă parte în ceea ce privește dreptul avocaților de a contribui la o dezbatere privind un subiect de interes public, Curtea a decis că remarcile domnului avocat *Morice* care privesc modul de funcționare al sistemului judiciar și manipularea cazului *Borrel* reprezintă dezbateri de interes public, astfel existând un interes legitim de a informa publicul în legătură cu procedurile penale.

Curtea a recunoscut de asemenea poziția specială a avocatului în administrarea justiției, acesta fiind primul care poate observa eventualele deficiențe de funcționare al acesteia, dar neputând fi echivalați jurnaliștilor care, în calitate de martori externi ai sistemului, au sarcina de a informa publicul.

Probabil cel mai important aspect relevat de CEDO în această ultimă decizie, raportat la subiectul la care ne referim în această lucrare, este cel în sensul în care, chiar dacă declarațiile domnului

⁴¹ *Idem*, pct. 37, 38, 41, 46, 51 și 53.

⁴² *Idem*, a se vedea pct. 124-178.

avocat Morice reflectă un anumit grad de ostilitate față de magistrații în cauză, acestea privesc deficiențe ale unei anchete judiciare asupra cărora Curtea a stabilit că un avocat ar trebui să poată atrage atenția publicului, atât în scopul apărării clientului său cât și în scopul de a ajuta la îmbunătățirea calității actului de justiție în general, fără ca acest declarații să poată fi considerate ca fiind o încălcare a secretului profesional al avocatului. În mod evident însă nu trebuie abuzat de acest drept la libera exprimare și, chiar și atunci când avocații aduc critici în presă în legătură cu proceduri judiciare la care au luat parte, ei nu trebuie, în nici un caz, să facă acest lucru în lipsa unui acord din partea clientului – respectând astfel normele de protecție ale secretului profesional – și nici să se lase purtați de val și să se lanseze în atacuri gratuite împotriva membrilor corpului magistraților.

Așadar și avocații se bucură de libertatea de exprimare în exercitarea profesiei lor, dar atât legislația internațională, europeană și națională, cât și jurisprudența CEDO recunosc și impun limite, restricționări ale exercițiului acesteia. Pe de altă parte, fiind considerat a fi de ordine publică, secretul profesional nu poate fi afectat în vreun fel de avocat, prin exercitarea libertății de exprimare, în condițiile mai sus menționate.

Bibliografie

Bârsan, C., *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, Vol.I. Drepturi și libertăți*, Editura C.H. Beck, București, 2005.

Dănilă, L., *Organizarea și exercitarea profesiei de avocat*, Editura C.H. Beck, București, 2007.

Leș, I., *Organizarea sistemului judiciar, a avocaturii și activității notariale*, Editura Lumina Lex, București, 1997.

Muraru, I.; Tănăsescu, E. S., coordonatori, *Constituția României. Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, București, 2008.

Poenaru, E.; Murzea, C., *Reprezentarea în dreptul privat*, Editura C.H. Beck, București, 2007.

Renucci, J.-F., *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Editura Hamangiu, București, 2009.

Sudre, F., *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Editura Polirom, Iași, 2006.

xxx, *Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului. Culegere selectivă*, Editura Polirom, Iași, 2000.

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RoleOfLawyers.aspx>.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=RO>.

http://www.ccbe.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf.

[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["Schopfer"\],"documentcollectionid":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-58167"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

[http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=00164902#{"display":\["0"\],"languageisocode":\["ENG"\],"appno":\["31611/96"\],"itemid":\["001-60333"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=00164902#{).

[http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152442#{"itemid":\["001-152442"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152442#{).

[http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-150673#{"itemid":\["001-150673"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-150673#{).

[http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-150673#{"itemid":\["001-150673"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-150673#{).

[http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154265#{"itemid":\["001-154265"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154265#{).

<http://www.juridice.ro/319398/aspecte-privind-actualitatea-apararii-valorilor-promovate-prin-legea-de-organizare-si-exercitare-a-profesiei-de-avocat-i.html>